

Vzhůru do Palestiny!

Sionistický skauting a židovská mládežnická hnutí
v severních Čechách 2

Jitka Radkovičová – Tiki

Tuto stať věnuju s hlubokou úctou všem československým Židům, kterým se stal Izrael domovem, ale také těm, kteří zůstali doma, protože jim okolnosti nedovolily Československo opustit.

Nevyplácí se prohlašovat věci za ukončené. Tohle pravidlo se naplno projevilo poté, kdy jsem před časem dopsala text o severočeské skautské sionistické mládeži a pak znovu vyrazila na cestu do Izraele, abych tam v archivech našla dokumenty, které umožnily napsání další části. Byť jsem si v závěrečném odstavci první kapitoly nechala pootevřená pomyslná zadní dvířka slovy o nedostatečném souhrnu dosavadních zjištění a poznatků, nemohla jsem tušit, co všechno je ještě ukryto v listinách starých více než osmdesát let a čeká na zpracování.

Jednou (ale ne jedinou) z motivací, která mě kdysi dovedla na cestu zkoumání sionistického skautingu, bylo několik odstavců ve skriptech věnujících se skautské historii; konstatovalo se v nich, že působení židovských skautů u nás je dosud zahaleno do mlhy, protože mnozí odešli během války za hranice, jiní byli zlikvidováni hitlerovským terorem a rovněž většina dokladů o jejich činnosti vzala za války za své¹. To všechno je samozřejmě pravda, ale nezbavuje nás to povinnosti alespoň se pokusit o sestavení základního obrazu o činnosti těch, kteří navzdory všem obtížím byli nuceni přijímat důležitá rozhodnutí bez patřičných životních zkušeností, byli nuceni ustát situace, na které byli připraveni pouze zčásti, a pod jejichž rukama nakonec vyrostlo z prastaré země něco obdivuhodného – židovský stát.

Jsem si vědoma toho, že podobně jako první část i následující text je jakousi všehochutí: mísí se zde podání esejistické s faktografickým, ale i memoárovým. Mám za to, že jednotlivé lidské osudy oslovují více než statistiky, více než čísla, a dokáží současné generaci zprostředkovat důležité informace lépe než suchý statistický výčet.

Přála bych si, aby toto vyprávění posloužilo jako vzpomínka na ty, kteří nepřežili holocaust, ale také na nadějně mladé muže a ženy, kterým nechyběla odvaha, na naše statečné židovské sestry a bratry, kteří odešli osídlovat neznámé krajiny. Platila pro ně tehdy, stejně jako platí pro nás dnes slova Jamese Lee Valentina: „Jedinými lidmi, kteří neuspějí, jsou ti, kteří se ani nepokusili.“ A pokud stať poslouží k alespoň částečné resuscitaci skautské historické paměti, bude úkol splněn.

Navazující text je zaměřen na období, ve kterém byly podniknuty kroky na záchranu mladých Židů poté, co byli nacistickou mocí donuceni opustit své domovy, budeme v něm sledovat osudy některých protagonistů pocházejících převážně ze severočeských Sudet a vydáme se s nimi na cestu do Palestiny, tedy na území, kam ostatně směřovala podstatná část těch, kteří vyrůstali v sionistických hnutích. Dějiny pouze urychlily jejich rozhodnutí.

1 Historie skautingu. Cestou k pramenům. Edice Vůdcovská zkouška. Junák – svaz skautů a skautek ČR, TDC 1999, 2001, s. 32.

Táborová pošta | zdroj: archiv kibucu Dorot

Prázdniny roku 1938 ještě většina židovských skautů trávil na letních táborech: v předchozí části jsme psali o táboře organizovaném hnutím Tchelet Lavan pro mladší věkové kategorie v Rakousích u Turnova, kterého se účastnila část severočeských gdudim. Další skupina odjela na Slovensko k Velké Bytči, aby zde v nádherném prostředí v místě zvaném Jabloňovský Majer absolvovala intenzivní program koncipovaný tentokrát nejen jako vrchol celoroční činnosti oddílů a skupin, ale zaměřený především na získání motivace a síly k přesídlení do Palestiny. Pod vlivem měnící se intenzity antisemitismu stále více nabývaly na významu aspekty sionismu, protože bylo víc než jasné, že nadchází doba ohrožení, a tak se zde sešli převážně cofim bogrim, to je dospělí skauti, starší členové hnutí, kteří se chystali odejít do Země izraelské. Tuto speciální skupinu zvanou „Nagi’a“, tj. z hebrejštiny „Dorazíme“, případně „Dosáhneme“ (našich cílů) vedl dlouholetý činovník Tchelet Lavan Balu Spitz² a jejím cílem byla mládežnická vesnice a současně zemědělské vzdělávací centrum Ben Šemen v Palestině. Přijeli sem ale také například bratři Josef a Walter Bonhardi z oddílu Tchelet Lavan v Teplicích-Šanově a řada dalších, kteří později vytvořili základ další skupiny. Ještě o nich uslyšíme.

2 Efraim Schön: *Dějiny kvucy Merc. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu’at ha-no’ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca’ir No’ar Cofej Chalucej*, s. 417–420, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

*Ja'akov Edelstein přednáší na přípravném táboře Tchelet Lavan u Velké Bytče. Prázdniny roku 1938
| zdroj: soukromá sbírka Petra Erbeny*

V rámci tohoto tábora proběhl ve dnech 28. a 29. července (1938) celostátní sněm Tchelet Lavan. Byla to nutnost. Všichni cítili, že končí etapa klidného vývoje hnutí, přichází čas změn, tyto změny budou fatální a bude třeba se na ně připravit. Vše probíhalo podle programu, našel se dokonce čas i na sport a skautskou terénní hru, hlavním bodem ale byla takzvaná sicha (tj. diskuse nebo v přeneseném slova smyslu jednání) zaměřená na úkoly hnutí v příštím období. Nikdo nedokázal lépe než účastníci ze sudetských oblastí definovat nadcházející problémy, protože oni byli první, kteří pociťovali zesílený tlak proti židovské etnicitě. Mnichovu předcházela postupná změna nálady německého obyvatelstva v závislosti na stále silnějším vlivu Sudetoněmecké strany a v důsledku toho se v těchto oblastech značně měnilo společenské postavení židovského obyvatelstva dříve, než ve zbytku republiky. Vedení Tchelet Lavan tehdy stanovilo dvě priority: udělat maximum pro záchranu co největšího počtu dětí a mládeže tím, že se bude snažit zajistit jim certifikáty pro vstup do Brity ovládané Palestiny (což samo o sobě byla sysifovská práce, protože britské oficiální migrační kvóty byly velmi nízké), a za druhé bude hnutí postupně připravovat na přechod k ilegální formě práce³. Předmětem jednání se zároveň stalo utužení vztahů s organizacemi židovských skautů Hašomer Hacair a Makabi Hacair.

³ Rozhovor autorky s přímým účastníkem tábora Petrem Eisenbergem-Erbem, Aškelon, květen 2014.

Poté se účastníci tábora rozjeli domů ke svým gdudim a vedení začalo uskutečňovat rozhodnutí přijaté na sněmu (v Tchelet Lavan nazývaném Jom Kinus). Byla to naprostá nezbytnost. Mnichovská dohoda, ačkoliv explicitně neobsahovala žádné zmínky o Židech, měla fatální dopad právě na tuto komunitu a vyvstávala otázka, co dělat s obrovským množstvím židovských uprchlíků, kteří z pochopitelných důvodů z Němcům postoupených oblastí přicházeli do vnitrozemí. V srpnu ještě exodus Židů ze Sudet probíhal relativně spořádaně, ale v září už to byl útěk. Vzápětí po Mnichově tedy došlo k přeorganizování a přizpůsobení práce novým podmínkám podle předem připravených propozic: celé toto tragické období nikoho nenechalo na pochybách v tom, že líp už bylo. Členové Tchelet Lavan, kteří spolu se svými rodinami ze dne na den opouštěli svá města (něco o tom jsme se dozvěděli už v předchozí části), nacházeli přechodné domovy převážně v Praze, Prostějově nebo v Brně, v místech, kde měli příbuzné anebo tam, kde dosud fungovaly židovské komunity. V pohraničí židovské oddíly zanikaly, ve vnitrozemí ale činnost pokračovala dál.

Úvodní stránka kroniky skupiny Merec
| zdroj: archiv kibucu Dorot

Prostory vybrané vedením Tchelet Lavan jako výcvikové středisko pro jednu ze skupin, která měla absolvovat přípravu a odjet do Palestiny, se nacházely v Brně-Pisárkách: byla to budova patřící tělovýchovnému spolku Makabi, v bezprostřední blízkosti hřiště, na kterém mladí Makabejci trénovali. Budovu uvedla do použitelného stavu parta Modrobílých spolu s kolegy ze spřáteleného hnutí Makabi Hacair, protože také oni měli být součástí připravovaného kontingentu. Na slavnostním otevření hachšary se v neděli 18. prosince 1938 sešlo na padesát dívek a chlapců mezi patnácti a šestnácti lety, většinou pocházejících z oblasti Sudet: z Ústí nad Labem, z Karlových Varů, Doks, Mostu, Duchcova, Teplic-Šanova, Liberce, Žatce či Lovosic. Nešlo tedy o jednotlou partu z jednoho oddílu případně jednoho města, šlo o jednotlivce svedené dohromady okolnostmi; své zástupce zde ostatně měla i Morava. Instruktory na hachšaře byli jmenováni Annelies Löwy, Petr Hoffmann, Petr Levitus, Fritz Lanzer a už zmíněný Balu Spitz⁴, samá ostrílená a zkušená „esa“ z vedení Tchelet Lavan.

4 Efraim Schön: *Dějiny kvucy Merec. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 417–420, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

O osmdesát let později, v březnu 2018, se podařila neuvěřitelná věc: v archivu kibucu Dorot jsem si díky upozornění izraelské kamarádky Tami Geva mohla prohlédnout kroniku této skupiny, která si dala jméno Merec (v překladu z hebrejštiny to znamená ráznost, síla, elán), a tak dnes víme docela přesně, že příští absolventi měli poměrně jasnou představu o tom, co v nadcházejícím období čekat, na co se připravit a čemu věnovat pozornost:

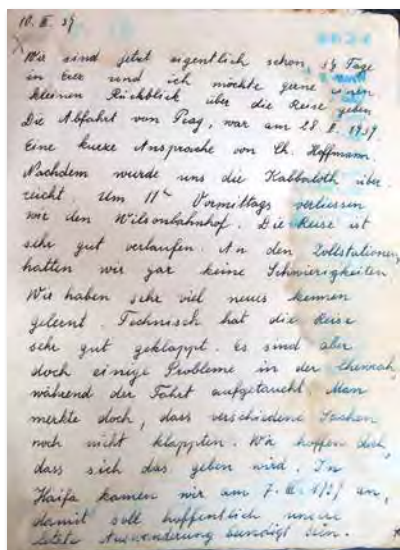
„Brno–Pisárky, 18. prosince 1938. Myslím, že většina z nás, kteří jsme přijeli do tohoto přípravného tábora pro alijah mládeže, si nedovedli představit, jak bude tábor vypadat a co má pro nás znamenat. Nyní, ač stojíme teprve na začátku našeho tábora, máme už jasnou představu o tom, co tento tábor nám dát chce, dát musí a také dá. Náš kolektiv se zde má poznat, máme se naučit jeden druhého chápat a doplňovat. Máme se vzájemně naučit snášet slasti i strasti našeho nového života v Erec Israel. Máme zde upevnit naši naději a víru v lepší zítřek, máme zde dostat onen smysl pro zodpovědnost, pro kolektiv. Chceme naučit každého jednotlivce dát pro celek vše, co dát může. A doufáme všichni, že tento tábor nám bude zářným majákem, který nám pomůže překonat všechny překážky, které na nás čekají, ale kterých se nebojíme, neboť budeme připraveni! Zapsal Šiši.“⁵

Sportovní areál v Brně-Pisárkách, kde probíhal přípravný tábor na přelomu let 1938–1939 | zdroj: fotoarchiv Petera Bučky | Areál dnes jako majetek sportovního policejního klubu Kometa | zdroj: fotoarchiv autorky

⁵ Kronika skupiny Merec, záznam z 18. 12. 1938. Archiv kibucu Dorot.

Na přípravném táboře tedy probíhala a byla dokončena duchovní obroda jednotlivců, která spočívala v proměně Žida asimilovaného v Žida národně uvědomělého; šlo jednoduše o to zbavit jedince asimilačních návyků a asimilačního charakteru. Možná toto konstatování vypadá složitě, ale složitě není: „platonický“ sionismus jako opak sionismu praktického, realizovaného v Palestině, zde moc uznáván nebyl. Vlastně nebyl uznáván vůbec. Jakkoliv se nám to dnes může zdát nepochopitelné, a přiznávám, že já osobně bych s tímto pojetím individuality problém měla, individualismus v této skupině místo neměl, byť se v ní samozřejmě našly osobnosti, které se časem vyprofilovaly jako vůdčí. Pravdou ale je, že tento v podstatě vypjatý kolektivistický styl byl naprostou nutností v podmínkách, které příští osadníky v Palestině čekaly – základním kamenem dalšího společného bytí se pro ně, aspoň v začátcích, stalo sdílené rovnostářství. A všichni se mu přizpůsobili.

Zápis v kronice skupiny Merec z 10. března 1939; popis odjezdu do Země izraelské | zdroj: archiv kibucu Dorot

Absolventi se věnovali především výuce hebrejštiny, studovali dějiny židovství, dějiny Palestiny, spolu s vedoucími diskutovali o sionismu – a přednášely jim veřejně známé osobnosti a vedoucí sionisté té doby jako například spisovatel Max Brod, Chajim Hoffmann, Hans Lichtwitz a další. Semináře estetiky, zdravého životního stylu a tělovýchovy vedl Fredy Hirsch, od dětství činný v Jüdischer Pfadfinderbund Deutschland, německém židovském skautském hnutí, který v roce 1935 emigroval do Československa, stal se cvičitelem v Makabi a členem Makabi Hacair. Postupem času se stal nejznámějším vychovatelem židovské mládeže u nás, zvláště pak v terezínském ghettu a rodinném táboře v Osvětimi-Březince. Kromě studia a přednášek se účastníci věnovali také sportu, výcviku manuálních dovedností – a především pak odklizení sněhu. Během prosince 1938 a ledna 1939 ho napadlo opravdu hodně, takže úklid chodníků, plácku na nástupy nebo fotbalového hřiště se stal denní rutinou⁶. Hlas lidu ale zněl, že takováto činnost jako trénink na budoucí život v Zemi izraelské, kde vysoké teploty dost často hrozí vyrazit rtuť z teploměru, nejspíš není úplně optimální ☺.

6 Efraim Schön: *Dějiny kvucy Merec. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-EI Al be-Čechoslovakia Ha-Somer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 417–420, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-EI Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Šestitýdenní intenzivní trénink skončil, vyčleněných šestnáct dívek a šestadvacet chlapců posledního února roku 1939 vyrazilo na cestu do přístavu v Marseille a odtud přes Středozemní moře lodí Champollion do Haify. A té radosti, když se skutečně objevila na obzoru!

„V úterý 7. března 1939, právě v den narozenin prezidenta Masaryka, vystoupala většina členů skupiny Merca hned s ranním rozbřeskem na palubu, a opírajíc se o zábradlí, upínala nedočkavě zrak směrem k pevnině. Když se náhle z mlžného oparu vynořila hora Karmel, pustili se všichni do horlivého tance v rytmu hora, doprovázeného popěvkem: Al jad Cheifa ješ Karmel, šam ba-Arec Israel [Vedle Haify je Karmel, v zemi zvané Izrael], přesně jak nás to učili v hnutí. Většina cestujících, kteří pobývali toho času na palubě, se k nám neváhala přidat, a společně jsme utvořili jeden velký kruh.“⁷

Na břehu už naše poutníky (nebo námořníky ☺?) očekávali kamarádi, kteří se do Palestiny dostali o nějakou dobu dříve. A další je čekali v kibucu Kineret na břehu Genezaretského jezera, kam měla skupina Merca namířeno, aby zde dokončila výcvik a proměnu v pravé osadníky tak, jak na to byla připravována už v Československu. Podle záznamů v kronice lze usoudit, že

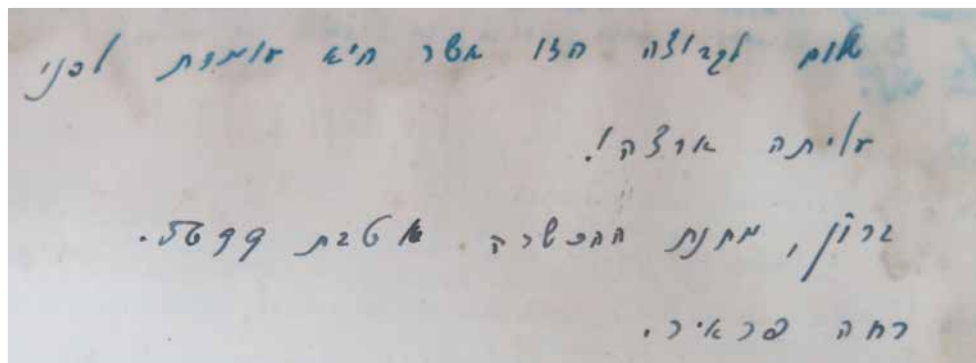

Recha Freir, zakladatelka Alije mládeže
| Centrální sionistický archiv, Jeruzalém;
Recha Freier Dies – (zionistarchives.org.il)

Země izraelská udělala na nově příchozí dobrý dojem: zelené kopce kolem Haify, nádherná příroda, a také ovšem pomeranče, kterých bylo všude plno, a každý si mohl vzít, kolik chtěl. Pomohlo to zahnat vzpomínky na starý domov a doufat, že v tom novém to bude mnohem lepší. Snad opravdu každému tanulo na mysli, jak se asi mají ti, kteří zůstali doma, ať už šlo o rodiče anebo o kamarády a mnohým se hlavou honily myšlenky, zda své blízké vůbec ještě někdy uvidí.

V případě této konkrétní skupiny měla lví podíl na její záchraně dáma jménem Recha Freier a organizace Alija mládeže, kterou v roce 1933 založila. Paní Recha zařizovala certifikáty, nutné k cestě do Palestiny, spolupracovala se sionistickými organizacemi mládeže – a nejenom s nimi – a dokázala dostat ven z ohrožené Evropy několik tisíc židovských dětí.

⁷ Efraim Schön: *Dějiny kvucy Merca. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 417–420, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

„Zdravím tuto skupinu, která se chystá na aliju do Země izraelské! Brno, tábor hachšary, tevet 5669 (23. 12. 1938 – 20. 1 1939) Recha Freier“ | zápis Rechy Freier do kroniky skupiny Merec v době konání hachšary v Brně-Pisárkách | zdroj: archiv kibucu Dorot

Běsnění okolního světa do krajiny kolem Genezaretského jezera doléhalo jen zprostředkovaně. Tisk na mandátním palestinském území ve zvýšené míře věnoval pozornost malé zemi uprostřed Evropy už od mnichovské krize, protože mnohými bylo demokratické Československo bráno jako poslední hráz proti německému barbarství. Noviny dost často informovaly o událostech v židovské diaspoře, podávaly výčet antisemitských incidentů, vzrůstaly obavy o osud židovské populace a ozývaly se hlasy, které tvrdily, že Mnichovská dohoda byla pouze odkladem evropské katastrofy.⁸ Na podrobné sledování situace doma ale neměl ve skupině Merec nikdo čas: od prvních dnů po příjezdu trávili chlapi a děvčata hodně času dalším výcvikem, výukou hebrejštiny a snažili se zapadnout do místní společnosti tvořené zkušenými osadníky. A pak to přišlo:

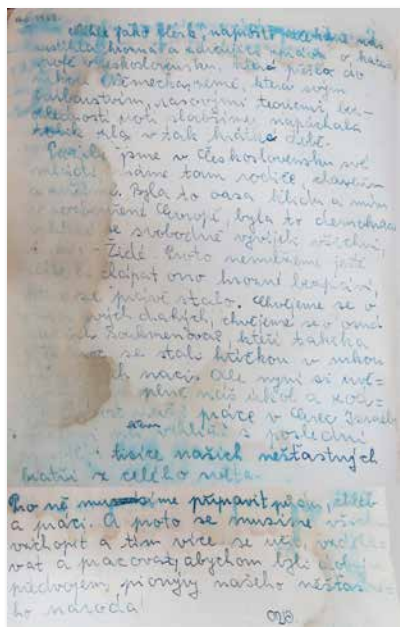
„16. 3. 1939. Náhle jako blesk naprosto nečekaně nás zastihla brozná a zřecující zpráva o katastrofě v Československu, které přešlo do rukou Německa, země, která svým barbarstvím, rasovými teoriemi, bezohledností proti slabším napáchala tolik zla v tak krátké době.

Prožili jsme v Československu své mládí, máme tam rodiče, chaverim a známé. Byla to oáza klidu a míru v rozbourané Evropě, byla to demokracie, ve které se svobodně vyvíjeli všichni, i my – Židé. Proto nemůžeme ještě věřit a chápat ono hrozné bezpráví, které se právě stalo. Chvějeme se o osud svých drahých, chvějeme se o osud našich soukmenovců, kteří takřka přes noc se stali hříčkou v rukou německých nací. Ale nyní si uvědomujeme plně náš úkol a zodpovědnost naší práce v Erec Israelu, v zemi, ke které vzbíží s poslední nadějí tisíce našich nešťastných bratrů z celého světa. Pro ně musíme připravit půdu, chléb a práci. A proto se musíme všichni vzchopit a tím více se učit,

8 Zbyněk Tarant: *Diaspora paměti. Židovská paměť a reflexe holocaustu v Izraeli a Spojených státech*. Filozofická fakulta ZČU, Katedra blízkovýchodních studií. Plzeň, 2013.

*vzdělávat a pracovat, abychom byli dobrým předvojem našeho nešťastného národa. Zapsal Pinchas.*⁹

Nejhorším dnem kvucy Merec v počátečním období jejího působení v Erec Israel se tedy stal 15. březen 1939. Všichni si uvědomovali, že německá okupace Čech a Moravy je tím nejhorším možným scénářem, který pro židovské obyvatelstvo znamená přímo smrtelné ohrožení: ti, kteří zůstali doma, byli ze dne na den vydáni napospas Hitlerovi. Ohrožení byli samozřejmě úplně všichni, nejvíce však Židé, kteří byli veřejně tupeni jen pro svůj původ. A to byl teprve začátek. Pro úplnost dodejme, že druhé, menší části absolventů výcvikového tábora v Brně-Pisárkách, se nakonec podařilo odjet do Palestiny v roce 1939 poté, co se republika přejmenovala na Protektorát Böhmen und Mähren – a pisárcký areál patřící sportovnímu klubu Makabi zabrali nacisté.

Záznam o černém dni, 15. březnu 1939
| zdroj: archiv kibucu Dorot

Poté, co vypukla druhá světová válka, se řada členů skupiny rozhodla obléct stejnokroj a sloužit ze zbraní v ruce; někteří se stali příslušníky osadnické policie, jiní se přihlásili do Palmachu, což byla jakási neoficiální armáda židovské komunity v Palestině během britského mandátu, a další narukovali do britské armády v rámci zvláštního útvaru nazvaného Židovská brigáda¹⁰. A ještě něco důležitého se stalo: bylo rozhodnuto, že se kvuca Merec spojí s podobnou skupinou mládeže pocházející z Německa a po dvouletém tréninku v Kineretu odejde na jih do pouště Negev, aby zde založila vlastní kibuc a dotáhla tak do konce ideu, se kterou odcházela z předválečného Československa. Pro všechny to znamenalo osobní uskutečnění sionismu v praxi: za nimi zůstaly dva roky tvrdé práce, co bylo před nimi, mohl těžko kdo odhadnout. Všichni ale věděli – a bylo to pro ně tou největší vzpruhou a motivací – že jsou to oni, kteří jsou nyní „na hradbě“, a byli proto připraveni pracovat dál na, obrazně řečeno, židovského národa roli dědičné. To, co se dělo v Evropě, nenechávalo nikoho na pochybách o příštím vývoji, byť asi nikdo z nich tehdy netušil, jak hrůzné rozměry tato katastrofa bude mít. Všichni chápali, že klíčovým problémem je neexistence vlastního státu, věděli, že Židé potřebují své útočiště, vlastní státní útvar a byli

9 Kronika skupiny Merec, záznam ze 16. 3. 1939. Archiv kibucu Dorot.

10 Rewven Assor: Padesát let od alije kvucy Merec. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Zbytky zákopů na Karmelu z dob tzv. druhé Masady | zdroj: [200 days of dread](#) – Wikipedia

této myšlenke ochotni obětovat všechno. I vlastní život. Cítili jakousi zvláštní odpovědnost, chtěli se podílet na znovuvytváření nové židovské identity – k tomu ostatně směřovala jejich dosavadní výchova v oddílech a skupinách. A dostalo se jim příležitosti usilovat o vytvoření židovského státu v Zemi izraelské a o dosažení tohoto cíle se postarat vlastními silami.

Doba, ve které se noví osadníci chystali odejít na místo jim určené, však nebyla jednoduchá ani v této části světa. Léto roku 1941 se lámalo do podzimu, na egyptské straně hranice stál Erwin Rommel se svým Afrika Korps a Židé se začali připravovat na svou druhou Masadu. Příběh o novodobé Masadě má historické kořeny v dobách před dvěma tisíciletími, kdy se na jedné ze svých posledních pevností židovští obránci bránili římským nájezdníkům až do hořkého konce: než by se vzdali, raději spáchali hromadnou sebevraždu. Pojem „moderní“ Masada se objevil právě v době, kdy Židé byli připraveni k téže oběti v případě průniku německých vojsk do palestinského mandátního území: nevzdat se a bojovat do posledního muže; kolem Haify v pohoří Karmel se kopaly zákopy a do polovojenských jednotek Hagany nastupovali další a další židovští bojovníci. Ukázalo se naštěstí, že si Rommel ukousl příliš velké sousto a byl Spojenci z Egypta vytlačen. Jediné, co zůstalo, byly zákopy na Karmelu – a případný zájemce si zbytky těchto okopů může prohlédnout i dnes.

Poušť všude, kam oko dohlédne. Začátky budování kibucu Dorot | zdroj: archiv kibucu Dorot

V této problematické době tedy přišli noví settlers do severního Negevu, aby zde založili kibuc Dorot, což v překladu znamená „Pokolení“ (ovšem název kibucu je především akronymem tří jmen členů rodiny sionistického aktivisty Dova Hoze, jeho manželky Rivky a dcery Tirzy, kteří zahynuli při autonehodě v roce 1940, na jejichž památku věnovala osadníkům do začátku finanční injekci organizace Histadrut ha-ovdim).

„V průběhu let se k nám připojili, absolventi z řad hnutí Necach (No'ar Cofej Chalucej, Skautsko-průkopnická mládež) původem z Československa a Lotyšska. Mezi nově příchozí členy z československé odnože hnutí Tchelet Lavan se řadila i skupina Merec [...].

Již od prvních chvil jsme museli čelit nemálo výzvám při budování základů svých nových obydlí. V prvé řadě – nevedly sem žádné cesty. Půdu v zimě často rozbahňovaly prudké deště, v létě zase příliš neplodila. V rodícím se kibucu, tehdy spíše ještě táboře, panovaly dosti nuzné podmínky [...] Až zhruba po roce jsme mohli začít s výstavbou stálých obydlí s výhledem přesunout se sem natrvalo. Rozbili jsme stany, zajistili dovoz několika montovaných chatek z Gedery. První domky jsme stavěli zásadně v obdélníkovém půdorysu, podélnou stěnou k hradbě, která měla za úkol chránit nás v časech obrožení, přesně podle zásad obrany osady se zdá, ale bez věže.“¹¹

11 Reuven Assor: *Padesát let od alije kvucy Merec. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ba-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Výstavba sprch a vodojemu | zdroj: archiv kibucu Dorot

Některé věci je třeba vysvětlit. Osadníci obvykle skutečně dostávali půdu velmi nízké bonity, málo kvalitní, což ve vyprahlé poušti, která Dorot obklopuje, nebylo nic mimořádného, spíš naopak. Heslo znělo: postarej se. Existovaly naopak kibucy, které – aby se vůbec k nějaké půdě dostaly – musely vysušovat bažiny a odvádět z nich vodu. Izraelské údolí Chula by mohlo vyprávět... Ale všude hrála roli židovská vytrvalost, důkladnost, nadšení a motivace, mnohdy také improvizace – a tím je řečeno vše. Se zmíněnou obranou osady se zdí, ale bez věže se to má tak: obvyklým typem stavby v té době bylo palisádové opevnění se strážní věží zvané „hradba a věž“, choma u-migdal, kdy centrem příštího kibucu byl prostor obehnaný hradbou, jakousi palisádou, s hlídkovou věží, kde obojí plnilo obrannou funkci. Z nějakého důvodu osadníci věž nepostavili, možná proto, že kibuc Dorot sídlí na vyvýšenině.

Rozběhl se běžný život. Kibucníci budovali ohrady, kurníky, do provozu uvedli dílny – a hlavně našli zdroj podzemní vody, bez které život v této oblasti nebyl možný. Na polích rostly různé druhy zeleniny, obilí, zasazeny byly ovocné stromy i stromky okrasné, a také v okolí domků se začaly objevovat zahrádky. Poušť začala rozkvétat. Samozřejmě ne vždy se všechno dařilo podle plánu, ale věci se rozhodně měnily k lepšímu. A protože nejen práci živ je člověk, věnovali se osadníci i nadále studiu: pilovali a zlepšovali hebrejštinu. Věděli, že jsou dvě věci, bez kterých Židé nebudou národem, a těmi jsou země a také jazyk, který hraje podstatnou roli při vytváření národní identity. Proto také ještě v původních zemích sionistická hnutí usilovala o vzdělávání svých svěřenců a trvala na výuce tohoto jazyka. Ostatně už

Jedna z prvních zděných budov | zdroj: archiv kibucu Dorot

Eliezer Ben Jehuda, autor znovuoživení hebrejštiny, poukazoval na to, že jednota židovského národa by měla být založena na duchovních svazcích, přičemž hebrejský jazyk je jedním z nich. Tady v Palestině se to naplno prokázalo: jedním z pout, které spojovalo Židy přicházející sem z různých koutů světa, se stala právě hebrejšтина. Důkazem pokroku, kterým se v tomto směru skupina Meretz mohla vykázat, byl fakt, že čeština a němčina se v kronice přestala objevovat a byla zcela nahrazena hebrejskými zápisy. Takto nenápadně zde probíhala společenská transformace a proměna podepřená důkladným studiem; mladí settleři v sobě objevili nebyvalý adaptační potenciál, který této generaci umožňoval plně se přizpůsobit novým podmínkám. Spoluvytvářeli novou sociální infrastrukturu židovské společnosti v Palestině. A to rozhodně nebylo málo.

Nežili ale ve vzduchoprázdnu. V době britského mandátu sloužil kibuc Dorot na severním okraji negevské pouště jako základna pro jednotky Palmachu, další židovskou polovojeenskou ozbrojenou složku, která zde podobně jako Hagana měla utajené výcvikové středisko.¹² Když v listopadu 1947 přijala OSN plán na rozdělení Palestiny, čímž bylo avizováno založení státu Izrael (který za rok na to skutečně vznikl) a rovněž dalšího státu arabského, nastal problém.

¹² Reuven Assor: *Paděsát let od alije kvucy Meretz. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Slavnostní shromáždění v nově postavené budově | zdroj: archiv kibucu Dorot

Přestože se Arabové z blízké vesnice Hodž k osadníkům chovali velmi slušně, pomáhali v počátcích se zásobováním vodou a dokonce jim dodávali vlastní pitu, zvláštní druh arabského chleba, našli se jiní, kteří mírové soužití nepodporovali a vyvolávali rozbroje¹³.

Prvním ze členů kvucy Merez, který v Palestině přišel o život, byl Max Gelobter. Podstatnou část svého života strávil v severních Čechách. Ačkoliv se narodil ve městě Stryj (tehdy v Polsku, dnes je tato oblast součástí Ukrajiny), byl jeho život spjat s Československem: nejprve se s rodiči a bratrem přestěhoval do německého Düsseldorfu a odtud pak po nástupu Hitlera k moci rodina utekla do Karlových Varů, aby nakonec přesídlila do Mostu ležícího v Sudelech, kde Max chodil do obecné školy. Cvičil v Makabi a také byl členem mosteckého oddílu Tchelet Lavan; jako správný sionista si zvolil hebrejské jméno – Gideon. Doma i v oddíle mu pak začali říkat Gidi. V září 1938 se stihl zapsat na obchodní akademii, ale rodina musela znovu utíkat a tak se dostal do Prahy a později, to už jako člen skupiny Merez, do Palestiny. Situaci v Evropě zjevně sledoval a nenechávala ho v klidu. Na webu věnovaném bojovníkům padlým v bojích o Izrael se o Gideonovi dočteme toto:

¹³ Reuven Assor: *Padesát let od alije kvucy Merez. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ha-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

„Během jedné z četných schůzek skupiny Merec Gideon náhle povstal a bez zbytečných frází pronesl tato slova: »Naše rodiny jsou tím nejkřutějším způsobem vyvražďovány, cítím proto neodkladnou potřebu zhmotnit nenávisť vůči úhlavnímu nepříteli, jež kypí v mém srdci, v činy, a vydat se pomstít zlo páchané na našich bratřích.« A tak se i stalo. V září 1941 Gideon narukoval do britské armády, aby mohl bojovat proti nacistům. Po vzniku Židovské brigády se stal jejím členem a zúčastnil se misí v Itálii, Nizozemsku a Belgii. Během jedné z akcí byl raněn, a konce války se tak dočkal v jedné z egyptských nemocnic. Odtud se ještě vrátil na určitou dobu do Evropy, aby zde spolu s dalšími členy brigády získával materiální a finanční podporu pro ilegální migraci do Země izraelské. V roce 1946 z armády odešel a vrátil se do svého nového domova, kde se stal členem kibucu Dorot.¹⁴

Gideon Gelobter byl mezi prvními padlými kibucu Dorot | zdroj: soukromá sbírka Šimšona Gelobtera

Kamarádi z Merecu si na Gideona pamatují jako na přátelského a čestného člověka s mnoha zájmy, aktivního, fyzicky zdatného sportovce, který se neštítel ani tvrdé či nebezpečné práce a nikdy neodmítl podat druhému pomocnou ruku. Byl to zkrátka muž činu, pro kterého cesta nejmenšího odporu byla vulgárním slovem. Pracoval v různých profesích, nakonec skončil jako řidič. Preferoval sice práci s traktorem a miloval širá pole, ale protože zájem celku vyžadoval, aby se někdo stal závozníkem, vzal tu práci Gideon. Tady se vracím k předchozím stránkám, kde se psalo o vysokém smyslu pro zodpovědnost všech těch, kteří se chystali do Palestiny: byli připraveni obětovat zájmy své ve prospěch zájmů ostatních. Byla to nutnost, protože bez těchto vlastností a sebeobětování vybudování samostatného státu nemělo valnou naději na realizaci. Takže Gideon se stal závozníkem – upřednostnil zájem celku nad svým vlastním. Nicméně každý, kdo ho znal, věděl, že míří k vyšším cílům. Příležitost bohužel už nedostal.

„Na začátku války o nezávislost Izraele, 21. prosince 1947, když Gideon a jeho kamarád Chanan Taussig míjeli na zpáteční cestě do kibucu Dorot arabskou vesnici Yazur, spustili na jejich dodávku, plně naloženou sudy s benzínem, tamější teroristé palbu. Zasažené sudy okamžitě explodovaly

14 Pamětní kniha připomínající vojáky padlé v boji za Izrael. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný. https://www.izkor.gov.il/מנון%20רטרנא/en_9e4d4b82a922972c8dbd05743e8ac4f6

Hrob Gideona Gelobtera | zdroj: soukromá sbírka Tamar Geva

*a celý vůz zachvátil obrovský požár. Gideon s Chananem se snažili utéct a schovat se, ale dostihly je nepřátelské střely, jen pár metrů od hořícího vozu.*¹⁵

Oba padlí hrdinové byli uloženi do hrobů na hřbitově v Dorotu. Gideonovi bylo pětadvacet a Chananovi devětadvacet let. Před nějakou dobou jsem v Jeruzalémě hovořila s Gideonovým bratrem Šimšonem; aby zachoval památku na svého bratra, pojmenoval po něm svého syna. Nepřízní osudu se stalo, že Šimšonův syn, rovněž Gideon, zaplatil životem svou účast na válečném dění poté, co narukoval do armády a zahynul v době Šestidenní války. Není to výjimečný osud v dějinách lidu Izraele. Bývá spíše pravidlem.

Další vážný konflikt se rovněž odehrál v době války o nezávislost, kdy britská vojska opustila Palestinu, a na nový izraelský stát se ze dne na den vrhlo celé arabské okolí. Stály proti němu armády několika arabských států v situaci, kdy Izrael dosud žádnou regulérní armádu neměl, pouze polovojské jednotky Hagany a Palmachu, o kterých už byla řeč, nebo jednotky Irgunu a Lechi, typově podobné.

15 Pamětní kniha připomínající vojáky padlé v boji za Izrael. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný. https://www.izkor.gov.il/גלובטר%20גידעון/en_9e4d4b82a922972c8dbd05743e8ac4f6

„Co se dalo, jsme zabíjeli do maskovacích barev. Veškerá zemědělská činnost s výjimkou žní byla pozastavena. Poté, co se k nám z rozbombardovaného kibucu Nir Am přesunula značná část velení brigády a do zbraně povolaných rezervistů [...], posunul se Dorot na první místo v návštěvnosti ze strany egyptských bombardérů a stal se nejžádanějším cílem našich nepřátel. [...] ale na egyptské výhrůžky, že, Dorot bude vymazán z povrchu zemského, jsme reagovali hurónským smíchem.“¹⁶

Jak víme, Dorot už měl v té době oběti na životech. Kromě toho sloužil jako úkryt pro raněné, děti a neozbrojené členy z okolních kibuců, také z těžce zkoušeného kibucu Jad Mordechaj, který se stal místem těžkých bojů, protože egyptská invazní armáda se tudy pokoušela proniknout do centrálních oblastí Izraele. Nakonec došlo k evakuaci všech žen a dětí do bezpečí:

„Byla to strašná noc – během bombardování, které následovalo po chvilce klidu, lehla popelem naše jídelna. Veškeré zoufalé pokusy o spojení se severem, které podnikala naše armáda, vyšly naprázdno. Náš kibuc tak zůstal odříznutý od okolního světa. Během nenadálého egyptského náletu zemřel jeden z našich členů a další dva utrpěli zranění. O život přišly i tři dívky z vojenského tábora, který se nacházel nedaleko našeho kibucu. Veškeré Židy obývané oblasti utrpěly značné šrámy...“¹⁷

Je tedy patrné, že když se Židům v roce 1948 podařilo zlomit prokletí bezdomovců a založit si vlastní stát, házel jim kdekdo klacky pod nohy. A tady se zase musíme na chvilku vrátit do severních Čech, do Teplic-Šanova, ze kterých pocházel Walter Bonhardi, jedna z vůdčích osobností skupiny Merce. Zemřelým členem zmíněným v předchozím odstavci byl totiž právě on.

Walter Bonhardi se narodil 23. 11. 1923 do středostavovské židovské rodiny; jeho otec byl stavebním inženýrem, městským stavitelem v Teplicích a realizací vlastních projektů rodině zajišťoval slušnou životní úroveň. Dost často vyjížděl za prací do Sovětského svazu, ale hlavně – uplatnil patentový nárok na stavební materiál, který používáme dodnes: vynalezl tvárnice. Po absolvování základní školy studoval Walter gymnázium a také se stal členem teplického oddílu Tchelet Lavan; jak víme z první části této stati, oddíl měl ve městě dlouhou tradici, pracovat zde začal v roce 1913 a proslul bohatou činností. Zlomilo se to poté, co Němci obsadili Sudety a rodina Bonhardiových přesídlila na Brněnsko, kde se v listopadu 1938 dostala do

16 Reuven Assor: *Padesát let od alije kvucy Merce. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ba-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

17 Reuven Assor: *Padesát let od alije kvucy Merce. Rapsodia le-Tchelet Lavan – korot tnu'at ba-no'ar Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia Ha-Šomer ha-ca'ir No'ar Cofej Chalucej*, s. 421–422, vyd. Ha-Emuna le-toldot Tchelet Lavan-El Al be-Čechoslovakia, 1993. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Walter Chajim Bonhardi před odjezdem do Země izraelské | zdroj: archiv kibucu Dorot

tábora pro židovské uprchlíky v Ivančicích; odtud už to pak měl Walter blízko na zmíněnou hachšaru v Brně-Pisárkách, kde se stal členem skupiny Merec, se kterou odjel do Palestiny. Bratr Josef se rozhodl pro odchod do Kanady, otec Alfréd byl z Ivančic poslán spolu s tisíci dalších Židů do Niska nad Sannem, do prvního „experimentálního“ tábora, který Němci zřídili s myšlenkou na konečné řešení židovské otázky, odtud utekl a přes hranici se dostal do Sovětského svazu. Maminka Gréta zůstala na Moravě a v srpnu 1941 zemřela v brněnské židovské nemocnici.¹⁸

Walter, který přijal hebrejské jméno Chajim, neustále motivoval chaverim ze skupiny, zvláště pak kladl důraz na dokonalé zvládnutí hebrejštiny. Věděl, že přesun z diasporu do nového, zcela neznámého prostředí bude vyžadovat velkou míru adaptace, že pro mnohé bude obtížné dostát vysokým nárokům a tak se všem snažil být oporou. V únoru 1942 odjel z Kineretu spolu s dalšími chlapci jako člen židovské osadnické policie na místo, které se mělo stát jeho příštím domovem, do právě zakládaného kibucu Dorot.

Po válce se snažil zjistit, co se stalo s rodiči, ale pátrání nebylo úspěšné. Oženil se s Dvorou Friedmannovou, dívkou, kterou potkal na výchovném táboře v Brně-Pisárkách, a v roce 1946 se jim narodil syn Rafi. Ve stejném roce strávil nějakou dobu v britském vězení, protože britská správa, která v Dorotu prováděla inspekci, přišla na ilegální sklad zbraní patřící polovojenské složce Hagana. A pro Chajima jako příslušníka židovské policie to znamenalo přitěžující okolnost.

V archivních dokumentech se dočítáme, že Chajim v minulosti pracoval jako švec, vrátný a povozník, poté jako strážný, zjišťujeme, že to byl otevřený člověk, kterého všichni uznávali. Jako dokonalá protiváha se projevovala jeho žena Dvora. Víme, že v období před první izraelskou válkou o nezávislost byl Chajim minérem a Dvora radiotelegrafistkou a že vysílačku měli přímo u sebe doma. V deníkových zápiscích kibucu Dorot z doby války o nezávislost pak čteme o tom, jak Chajim podminovával okolí kibucu, aby jej ochránil před nepřáteli:

¹⁸ Tami Geva: *Dopisy z minulosti. Přes pohoří Ural až do kvucy Kineret*. 2017. Z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Dvora a Chajim Bonhardi se synem Rafim | zdroj: soukromá sbírka Tamar Geva

„Je polovina dubna 1948. Právě jsme začali podminovávat. Chajim, B. a Dov Schl. pokládají miny různých typů: náslapné, šrapnelové, protitankové a elektricky ovládané. Situace se každým dnem zhoršuje a my musíme být připraveni na budoucnost, jak jen to jde. Chajim zkouší nový typ Molotovovy lahve s pozměněným složením. Jako vždy postupuje bezpečně a je naprosto klidný. Nepřestává ani potom, co byl varován, že cokoli neprobádaného představuje nebezpečí.“¹⁹

Jak už víme, poté, co byl kibuc bombardován egyptským letectvem, byly do bezpečí evakuovány děti, mezi nimi i dvouletý Rafi, syn Chajima a Dvory. Ti dva v Dorotu zůstali, Chajim i nadále vykonával minérskou práci a Dvora posílala radiogramy na bojové linie a do nedalekého obklíčeného kibucu Jad Mordechaj²⁰. Pro všechny tato situace představovala nesmírnou psychickou zátěž a situace se neuklidnila ani poté, co do kibucu dorazila skupina bojovníků doprovázejících raněné z Jad Mordechaj. Den po evakuaci přišel Chajim o život:

„Dalšího dne se opět objevily nepřátelské letouny a začaly útočit. Žádnou škodu ale nezpůsobily. O to tragičtější byl podvečer. Okolo páté hodiny jsme slyšeli výbuch [...] po chvíli se k nám doneslo, že Chajim Bonhardi, který právě podminovával plot, se vážně zranil, když mu jedna z min vybuchla

19 Tami Geva: *Dopisy z minulosti. Přes pohoří Ural až do kvucy Kineret*. 2017. Z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

20 Tami Geva: *Dopisy z minulosti. Přes pohoří Ural až do kvucy Kineret*. 2017. Z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Chajim Bonhardi jako člen židovské osadnické policie | zdroj: soukromá sbírka Tamar Geva

pod rukama. Dov Schl., jeho spolupracovník, utrpěl lehké zranění. Nevěděli jsme, jestli je Chajim v obrožení života, stále jsme doufali, ale po hodině nám bylo oznámeno, že Chajim zemřel. Nezbyvalo nám, než zkousnout rty a jít dál. Všichni jsme drželi celou noc vedle Chajimova těla čestnou stráž. Kamarádi mu pod rouškou tmy vykopali hrob, kam byl za rozbřesku pohřben. Bez zástupu přátel, bez velkého obřadu, nýbrž v tichosti byl uložen k poslednímu odpočinku.²¹

Kibuc Dorot přišel o člověka, na kterého se jeho členové mohli vždy absolutně spolehnout, který byl oporou nejenom svojí rodině. Zdeptaná Dvora poté odjela za synem Rafim do Tel Avivu. A na Chajimovu památku nikdy nezapomněla.

Právě na tento příběh jsem si vzpomněla, když jsem před časem stála poblíž kibucu Dorot během soustředěného mnohahodinového bombardování

vedeného Palestinci z pásma Gazy a na noční obloze sledovala světelnou dráhu raket dopadajících na nejbližší okolí, na Zemi izraelskou. Některé věci se prostě nezměnily ani po desetiletích. Stejně jako tehdy máme i dnes možnost sledovat stále stejné divadlo, výborně připravenou a vykalkulovanou provokaci z arabské strany, která nám znovu a znovu připomíná, že není lehké být Židem. A není lehké být Izraelcem. Ani v dnešní době. Možná právě naopak.

Člověkem, který ke skupině Merec nepatřil, ale byl mezi těmi, kteří ji v březnu roku 1939 v haifském přístavu vítali, protože s mnohými jejími členy se osobně znal, byl Hans Pinn. Do Palestiny se dostal už v roce 1938 a časem se vypracoval do pozice předního izraelského fotografa. Vedla k tomu ovšem dlouhá cesta. Hans Pinn se narodil v roce 1916

Hrob Chajima Bonhardi na hřbitově kibucu Dorot | zdroj: soukromá sbírka Tamar Geva

21 Tami Geva: *Dopisy z minulosti. Přes pohoří Ural až do kvucy Kineret*. 2017. Z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

*Hans Pinn uprostřed v bílém tílku na táboře v roce 1938, po jeho pravici Zuzka Nagelsteinová
| zdroj: osobní archiv Matti Cohena*

v Berlíně a už od dětství ho bavilo fotografování. První snímek mu zveřejnili, když vyfotil dům hořící v jejich ulici. Postupně se stal redaktorem dětského časopisu ve škole a zaměřil se na fotografování dětského divadla. V šestnácti letech začal pracovat v místních novinách, odkud odešel až poté, co majitel z důvodu rostoucího antisemitismu propustil všechny židovské zaměstnance. Ve stejné době se Hans účastnil pracovních setkání organizovaných známou školou Bauhaus²² v Berlíně a současně u Johna Hartfielda²³ studoval fotomontáž.

Do Čech se dostal kuriózním způsobem: v prosinci roku 1935 sportoval poblíž česko-slovenských hranic a měl nehodu. Shodou okolností první sanitka, která na místo dorazila, byla česká, odvezla ho do nejbližší české nemocnice – a Hans už u nás zůstal. Pracoval pro židovský tisk v Československu, Polsku a Německu. V Ústí nad Labem po určitou dobu vedl oddíl Tchelet Lavan „Barak“ (z hebrejštiny „Blesk“), o kterém je zmínka v první části textu; vedení oddílu převzal po Jackie Wurzelovi. Jak už bylo řečeno, do Palestiny odcestoval roku 1938 na turistické vízum a protože si o dění v Evropě nedělal iluze, zůstal zde jako nelegální

²² Bauhaus, avantgardní německá škola umění, designu a architektury. Studovaly na ní také zhruba dvě desítky Čechoslováků a stala se inspirací pro vznik několika uměleckých škol podobného zaměření v Československu. Po příchodu nacistů k moci byla v Německu roku 1933 z ideologických důvodů zrušena.

²³ John Hartfield (1891–1968), původním jménem Helmut Herzfeld, německý umělec zabývající se fotomontáží a uměleckou satirou. Po nástupu Hitlera odešel Hartfield do Československa a v roce 1938 se přesunul do Anglie. Po válce se do Německa vrátil.

přistěhovalec. V roce 1942 vstoupil do britské armády jako fotograf k mapovací jednotce, o rok později se oženil – a vzal si děvče, se kterým se seznámil už v Československu, ve skupině, kterou dříve vedl; Susie – pravděpodobně šlo o Zuzanu Nagelsteinovou – se do Palestiny dostala v rámci alije mládeže.

Po válce se Hans Pinn vrátil ke svému řemeslu, pracoval jako fotograf pro místní i zahraniční noviny a také pro mezinárodní tiskovou agenturu Associated Press. Jeho snímky dokumentovaly vznik Státu Izrael, postupně byl pověřován fotografováním diplomatického personálu a časem se stal jedním ze zakladatelů první generace izraelské fotožurnalistiky. Zemřel roku 1978.²⁴

Jedním z hochů, které vedl Hans Pinn v oddíle „Barak“, byl Kurt Frank; v Izraeli přijal hebrejské jméno Šlomo. Na fotografii z letního tábora Tchelet Lavan v Rakousích u Turnova z roku 1938 jej vidíme stát s oddílovou vlajkou a odhodlaným výrazem ve tváři. Odhodlanost a odvahu tento mládenec neztratil po celý svůj život.

Šlomo se narodil v roce 1924 v Teplicích, ale později se rodina Frankových přestěhovala do Ústí nad Labem a tam se také stal členem oddílu Modrobílých. Není zatím úplně jasné, jak se dostal do Palestiny, ale dorazil tam roku 1938 a o šest let později ve dvaceti letech narukoval do Palmachu, který byl – stejně jako jednotky Hagana – součástí neoficiální židovské armády v Zemi izraelské během britského mandátu. Ve Kfar ha-Makabi, založeném československými členy hnutí Makabi Hacair, absolvoval důstojnický kurz a sloužil potom ve Druhé rotě jako velitel oddílu v kibucu Givat Brenner.

Podílel se na přípravách a provedení mnoha sabotážních akcí zaměřených proti britské armádě. Jmenujme například akci „Noc vlaků“, kdy připravil výbuch náloží uložených na nádraží ve městě Aš-dot, anebo „Noc mostů“ na jaře 1946, která měla za cíl zničit jedenáct silničních a železničních mostů spojujících území mandátní Palestiny s okolními zeměmi a narušit tak zásobovací trasy britské armády.

24 Životopisné údaje čerpány z článku izraelského fotografického blogu „Blogami“: <http://blogami.co.il/wp-content/uploads/2017/09/P47-54.pdf>. Předmětný text z hebrejštiny přeložili Eva a Ludvík Jakubovičovi.

Hans Pinn. Fotoreprint z webových stránek
Hans Pinn – Wikidata | zdroj:
www.wikidata.org/wiki/Q16129161

Kurt Šlomo Frank v roce 1938 na táboře v Rakousích u Turnova | zdroj: osobní archiv Matti Cohena

*Šlomo Frank po vstupu do Palmachu. Fotoreprint z webových stránek Palmachu Frank Shlomo
| zdroj: palmach.org.il*

Šlomo Frank tehdy odpálil most přes Vádí Gaza, na který musel použít sto dvacet kilogramů výbušniny. Během tzv. Černé soboty, policejní a vojenské razie provedené britskou správou mandátní Palestiny na konci června 1946, jež měla za cíl vypátrat tajné úkryty zbraní patřících podzemním židovským vojenským organizacím, byl Brity zadržen a dán do vězení. O ilegálně ukrývaných zbraních jistě věděl hodně, protože byl pomocníkem oddílového „slickera“, člověka, který za ukryté zbraně zodpovídal. Podílel se také na sedmi operacích zaměřených na integraci nových olim, přistěhovalců do Izraele.

Válku za nezávislost absolvoval jako příslušník prvního praporu brigády Jiftach a s tímto praporem se zúčastnil všech bojů této brigády. Po válce vstoupil do Šin Bet, izraelské tajné služby zajišťující vnitřní bezpečnost státu prostřednictvím plnění kontrarozvědných úkolů, a sloužil jako operační důstojník na severu Izraele. Z armády odešel v roce 1951 a v kibucu Neot Mordechaj, založeném československými osadníky, působil jako oblastní předák s pravomocemi nad oblastmi bezpečnosti. V dalších letech pracovní kariéry byl administrativním ředitelem Archeologického ústavu na univerzitě v Tel Avivu.²⁵

²⁵ Životopisné informace čerpány z webových stránek organizace Palmach: שלמה פרנק (palmach.org.il) Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Šlomo Frank. Fotoreprint z webových stránek Palmachu Frank Shlomo | zdroj: palmach.org.il

Šlomo Frank patřil k těm, kteří bezpečnost Izraele nikdy nepovažovali za samozřejmost – a přizpůsobil tomu celý svůj život. Po zkušenostech s holocaustem museli brát Izraelci výhrůžky zničením, ať už přicházely z jakékoliv strany, velmi vážně. Židé přežili Římany, Řeky, Hitlera i britské impérium. Naprosto nepochybuji o tom, že přežijí i současné hrozby – a přežijí je jenom a pouze díky takovým, jako byl Šlomo a jemu podobní, protože tito lidé velmi dobře věděli, že pokud mají najít nový smysl existence své i celého židovského národa a zajistit jeho bezpečnost, musí spoléhat jen sami na sebe.

Nejenom silní muži odcházeli sloužit vlasti, ať už ležela kdekoliv. Mimořádný smysl pro povinnost a odvahu osvědčila také dívka z ústecké dívčí skupiny Tchelet Lavan, Ruth Gruschková.

Narodila se v polovině roku 1922 v Ústí nad Labem, a přestože jejím dědečkem byl Salomon Gruschka, vrchní kantor synagogy v Praze na Vinohradech, rodina nijak zvlášť religiózně zaměřená nebyla. Jak vzpomínala Ruth o nějakých pětasedmdesát let později, svoji první sederovou večeři²⁶ oslavila až po příjezdu do Země izraelské. V Ústí studovala

²⁶ Sederová večeře je důležitou součástí oslav svátku Pesach, připomíná vyvedení Židů z egyptského otroctví, což byla jedna ze stěžejních událostí židovských dějin.

Nástup vedoucích na táboře Tchelet Lavan v Rakousích u Turnova, prázdniny 1938.
Ruth Gruschková čtvrtá zleva | zdroj: osobní archiv Matti Cohena

na dívčím reálném gymnáziu, ve třinácti vstoupila do Tchelet Lavan, kde byla velmi aktivní členkou – a byl tím dán příští směr jejího života. Když v roce 1937 přišla do Prahy, stala se jednou z vedoucích v hnutí. A Prahu milovala: z Podolí, kde bydlela, jezdila do školy tramvají a měla ráda zvláště vyhlídku na skály na Vyšehradě. Postupně však začala mít rodina v důsledku různých protizidovských opatření finanční problémy, takže aby ušetřila za tramvaj, chodila do školy a na akce pořádané Tchelet Lavan v centru Prahy pěšky. A nakonec už do školy jako Židovka nesměla...

„A tehdy jsem se stala jednou z vedoucích v Tchelet Lavan. Trávili jsme spolu hodně času a udržovali velmi přátelské vztahy – v těch podmínkách to bylo pochopitelné. Tehdy jsem se poprvé zamilovala, do hochy, kterému jsme říkali Beppo²⁷; byl velmi aktivním členem, do Prahy přišel ze Sudet a později se s rodinou odstěhoval do Českého Brodu. Nepřežil Osvětim. Dovedeš si to představit: být v patnácti nebo šestnácti zamilovaná, ještě k tomu v Praze... to je něco nezapomenutelného. Myslím, že pro můj další život to mělo následky: nikdy jsem se nevdala, což mělo mimo jiné spojitost s tím, že Beppo zahynul.“²⁸

27 Josef Stümmer (17. 5. 1921 – 15. 12. 1943, Osvětim) řečený Beppo. Člen vedení Tchelet Lavan na sklonku třicátých let 20. století. Do Palestiny nemohl odjet, nedostal certifikát.

28 Židovské muzeum Praha, sbírka Rozhovory s pamětníky, rozhovor č. postwwII.0169, Ruth Gruschka, nar. 1922, natočeno 2. a 8. prosince 2014, s. 11–12.

Tlak sílil a židovské perzekuce nabývaly na razanci, takže v podstatě už nebylo na co čekat. Otec Ruth Gruschkové původně neměl v úmyslu z Československa odejít; byl sociálním demokratem, nikoliv sionistou, navíc měl dobré zaměstnání nejdříve na zdravotnickém odboru městského úřadu v Ústí nad Labem a potom přímo na ministerstvu zdravotnictví v Praze. Nakonec ale v důsledku vývoje situace po vpádu Němců do Československa odešel v létě 1939 do Palestiny a pracoval v městské nemocnici v Tel Avivu, ve které se postupem času stal ředitelem.

Do Anglie odjel Ruthčín bratr John a pak odjela také Ruth – v březnu 1939 se skupinou Merec poté, co absolvovala přípravný tábor v Brně-Pisárkách. V Československu jako jediná zůstala maminka Helena, aby se postarala o starší členy rodiny.

„Československo jsem opustila dva týdny před 15. březnem, kdy do země vtrhli Němci. Se členy skupiny, se kterou jsem odjížděla, jsem se dobře znala, všichni jsme se znali, absolvovali jsme společně například letní tábory a další akce, a tak jsme odjezd nevnímali jako nic dramatického. Vypadalo to prostě, jako bychom odjížděli na další tábor. Což samozřejmě nebyla pravda. Byla to zvláštní zkušenost a zanechala ve mně určité psychické stopy. Nepamatuju si už, z kterého nádraží jsme odjížděli: čtyřicet mladých lidí s bágly, a rodiče, kteří si pravděpodobně velmi dobře uvědomovali, o co jde. Tehdy jsme samozřejmě nevěděli, co nás čeká. V každém případě jsem tehdy maminku viděla naposled.“²⁹

Otec se z Palestiny pokusil zajistit certifikát také pro maminku, bylo ale příliš pozdě. Na podzim roku

1942 byla Helena Gruschková deportována do Terezína, do Osvětimi pokračovala v únoru 1943 a vzápětí po příjezdu byla na rozřazovací rampě poslána na špatnou stranu – rovnou do plynu.³⁰

Jak už víme, skupina Merec odjela do Marseille a následně přes Středozemní moře doplula do Haify, odkud pokračovala v cestě do kibucu Kineret:

Slevenka pro část členů skupiny Merec na poslední jízdu z Brna do Prahy. Poté už následovala Marseille a konečný cíl – Haifa v Zemi izraelské | zdroj: archiv kibucu Dorot

29 Židovské muzeum Praha, sbírka Rozhovory s pamětníky, rozhovor č. postwwII.0169, Ruth Gruschka, nar. 1922, natočeno 2. a 8. prosince 2014, s. 13.

30 Helena Gruschková (23. 5. 1890 – 1. 2. 1943, Osvětim); [Helena Gruschková](#) | [Databáze obětí](#) | [Holocaust](#)

„Jeli jsme vlakem do Marseille, dál jsme pokračovali lodí a cesta trvala asi týden. Poté jsme byli posláni do kibucu u Genezaretského jezera a pamatuju si, že jsme jeli opancéřovaným autobusem, protože všude byli Arabové. A také si pamatuju, že do kibucu jsme vjeli vedlejším vchodem, aby Arabové a Angličané neviděli náš příjezd, příjezd posílaly kibucu čítající dalších čtyřicet mladých lidí.“³¹

Život běžel dál, v kibucu se práce střídala s učením, bylo třeba vypilovat hebrejštinu, pracovalo se na plantážích pomerančovníků. Někteří členové skupiny Merec trpěli odloučením od rodiny a původního domova, ale společně se vše snášelo líp. Potom Ruth odjela do Tel Avivu, aby si zde doléčila žloutenku – a postupně opouštěla myšlenku na návrat do kibucu:

„Představ si tu situaci: je léto roku 1942, já v Tel Avivu, Němci pod vedením generála Rommela vítězí v severní Africe a postupují směrem k britské mandátní Palestině, což pro židovskou populaci bylo důvodem k obavám. Židovská agentura zorganizovala nábor do Židovské brigády, součásti britské armády, a pro mě to byla skvělá příležitost – dostala jsem šanci bojovat proti Němcům. Bylo mi dvacet, narukovala jsem do ATS, Auxiliary Territorial Forces, a podstoupila výcvik.“³²

Také kamarádky si zde našla. Nebyla totiž jedinou Židovkou z Československa, která v tomto britském ženském sboru sloužila.

Ruth Gruschková v době vojenské služby v Židovské brigádě | zdroj: Židovské muzeum Praha, Úsek dokumentace šoa, materiály k rozhovoru 0169, fotografie č. 83977

Po návratu do civilu si vyzkoušela práci v různých oborech sociální péče a nakonec zakončila v Jeruzalémě, v domově pro děti se speciálními potřebami; většina z těchto dětí byla sirotky přeživšími holocaust. Ale i tady ji válka dohnala. Od vyhlášení nezávislosti Izraele v listopadu 1947 do vzniku státu v květnu 1948 byl Jeruzalém vystaven arabským útokům, Jeruzalém byl obklíčen a odříznut od zbytku Izraele. Po skončení války o nezávislost Ruth nějaký čas pracovala na ministerstvu obrany a potom odjela do USA, kde vystudovala psychiatrii. U psychiatrie pak zůstala do konce života, pracovala převážně s dětskými pacienty.

31 Židovské muzeum Praha, sbírka Rozhovory s pamětníky, rozhovor č. postwwII.0169, Ruth Gruschka, nar. 1922, natočeno 2. a 8. prosince 2014, s. 14.

32 Židovské muzeum Praha, sbírka Rozhovory s pamětníky, rozhovor č. postwwII.0169, Ruth Gruschka, nar. 1922, natočeno 2. a 8. prosince 2014, s. 18.

Se členy kvucy Merce udržovala kontakt po celou dobu, stejně tak využila příležitosti a ještě před rokem 1989 se podívala do Československa; se skupinou československých Izraelců přijela na pozvání tehdejšího Čs. svazu bojovníků za svobodu a vydala se do Terezína a do Prahy. A potom už sem jezdila pravidelně. Když byla v roce 2014 dotázána na to, jaké pocity měla po všech těch desetiletích, kdy se znovu ocitla v Praze, Ruth odpověděla: „*Asi začnu plakat... byl to návrat domů... mým domovem je stále Československo.*“³³

Bezesporu tedy i Ruth, stejně jako řada jiných, cítila zvláštní vztah k zemi, která v době před válkou své židovské komunitě poskytovala alespoň malou jistotu v rozkolísaném světě ve srovnání s tím, co se nabízelo za hranicemi všude kolem. Ruth Gruschková strávila poslední léta svého života v domě s pečovatelskou službou na Derech Beitlehem, Betlémské ulici v Jeruzalémě.

Mezi významné izraelské novináře a spisovatele patřil Reuven Assor, který se narodil roku 1922 v severočeském Duchcově jako Hans Zentner. Víme o jeho členství v hnutí Tchelet Lavan, podrobnosti ale neznáme. Také on patřil ke skupině Merce, se kterou v roce 1939 odcestoval do Země izraelské v rámci Alije mládeže. Tam v roce 1941 narukoval do Židovské brigády, působící v rámci britské armády.

Od konce války až do roku 1947 působil v Evropě (v Maďarsku a Československu) v různých institucích jako tzv. šaliach (tj. vyslanec či emisar). Po vzniku Státu Izrael začal pracovat v izraelských zahraničních službách, kdy jeho působištěm byla opět Evropa a kam byl střídavě vyslán až do roku 1968. V mezidobě pracoval jako novinář, kromě několika evropských, německy psaných periodik, přispíval například do novin Davar (Slovo), Al ha-Mišmar (Na stráž), Jedioth Acharonot (Poslední zprávy) a do rádia Kol Israel (Hlas Izraele). Byl též literárně činný, z jeho díla zmiňme např. autobiografii Adam bejn ha-milchamot (Člověk mezi válkami) vydané roku 1995, nebo vyličení osudů jeho spolubojovníků z druhé světové války, které vyšlo v roce 1997³⁴. Ve svém díle se rovněž zabýval situací v Československu, publikoval články o tzv. akci DI, neboli Důvěrné Izrael, o vztazích mezi naší zemí a Izraelem mezi léty 1945–1948 a československé vojenské pomoci tomuto státu, vracel se k problematice německy mluvící židovské menšiny v Sudetech v předválečných časech a zabýval se mnoha dalšími tématy.

33 Židovské muzeum Praha, sbírka Rozhovory s pamětníky, rozhovor č. postwwII.0169, Ruth Gruschka, nar. 1922, natočeno 2. a 8. prosince 2014, s. 28.

34 Informace čerpány z knihy Efraim Freud & Dov Quastler: *Joce'i Čechoslovakia be-Israel*, s. 338–339; vydalo Misrad ha-bitachon, nakladatelství Ministerstva obrany státu Izrael, 1998. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

Reuven Assor. Fotoreprint z webových stránek Wikimedia *עשור_ראובן_– צ'ביה* -JNF011608.jpeg (600×398)
| zdroj: [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:עשור_ראובן_–_צ'ביה-JNF011608.jpeg)

Byl členem kibucu Dorot od jeho založení v roce 1943, poté odešel do Sodomy a nakonec bydlél v městě Beer Ševa v jižním Izraeli. Kromě novinářiny pracoval jako mluvčí v kampusu jaderného výzkumu a v Keren Kajemet le-Israel, Židovském národním fondu v Jeruzalémě. Reuven Assor zemřel v březnu roku 2005.

Existovaly ale také jiné skupiny a další jednotlivci, kteří ze severních Čech přicházeli do Palestiny a posléze do Izraele. V kibucu s poetickým názvem Veslaři, neboli hebrejsky Ha-Chotrim, ležícím nedaleko Haify, se jich sešlo hned několik; přicházeli v různých obdobích, někdo před válkou, jiný po ní, pokud měl štěstí a podařilo se mu přežít.

K těm, kterým se z Československa podařilo odejít ještě před začátkem války, patřil Uri Munk. Narodil se v České Lípě roku 1924 a do místního oddílu Tchelet Lavan vstoupil o dva-
náct let později. Pokud je známo, byl to v České Lípě jediný židovský, sionisticky orientovaný mládežnický spolek tendující ke skautingu a pravděpodobně zde vyvíjel činnost od začátku třicátých let minulého století. O zastoupení ostatních hnutí dosud informace nemáme. Jak už víme, byl antisemitismus součástí německého nacionalismu a nevyhnul se bohužel ani tomuto městečku ležícímu v Sudetech – převážná většina obyvatel se hlásila k německé národnosti. Tlak zesílil na podzim roku 1938, kdy nacisté Sudety obsadili, a rodina byla nucena uprchnout do Prahy. Uri tedy sdílel stejný osud spolu s tisíci svých souvěrců té doby; jak se

ukázalo, Munkovi utekli právě včas – 9. listopadu téhož roku místní zfanatizovaní Němci vypálili synagogu a město ve spěchu opouštěli i ti Židé, kteří až dosud s odchodem váhali.

V Praze se Uri opět zapojil do činnosti Tchelet Lavan, ale protože se mu naskytla možnost odjet do Země izraelské, nezůstal v hlavním městě dlouho. Absolvoval hachšaru a v dubnu 1939 odjel spolu dalšími kamarády do Terstu, odkud na lodi Galilea připlul do Haify. Rodiče a pět zbývajících sourozenců zůstali v Československu³⁵. V kibucu Ašdot Ja'akov poblíž Genezaretského jezera, kam byl přidělen, se stal členem skupiny Gimel, tvořené československou a německou židovskou mládeží. Později se skupina přesunula na pobřeží Středozemního moře do Kiriát Chajim a vytvořila zde zárodek příštího kibucu – Ha-Chotrim, který se stal Uriho novým domovem. Po válce Uri našel naživu své dvě sestry provdané za árijce (z tohoto důvodu nebyly deportovány) a bratra, s jehož potomky udržují Uriho děti z Ha-Chotrim kontakt do dneška.

V životě Uri Munk vykonával různá zaměstnání, v době Války o nezávislost v roce 1948 byl členem ostrahy kibucu, během Sinajské války roku 1956 sloužil v Deváté brigádě izraelské armády a naposledy se jako voják angažoval v roce 1967 v konfliktu nazvaném Šestidenní válka, kdy byl povolán do brigády operující v týlu fronty. V této válce bohužel v bitvě u Um Katef padl Uriho nejstarší syn Ofer³⁶. Uri Munk zemřel v prosinci roku 2006.

Dalším obyvatelem Ha-Chotrim byl Karel Weinstein, který v Izraeli přijal jméno Dan a kamarádi mu přezdívali Karči. Narodil se v Litoměřicích, kde navštěvoval obecnou školu a byl také členem pobočky Tchelet Lavan. Snad tomu ani nemohlo být jinak, protože aktivním sionistou byl také Karčiho tatínek a v rodině se tak udržela jistá tradice a kontinuita. Karči se rovněž hlásil k judaismu, chodil do hodin židovského náboženství a o vysokých svátcích s tatínkem do synagogy. V podstatě klidný život totálně rozvrátilo až období kolem Mnichova, kdy rodina Weinsteinů musela Litoměřice opustit, tatínek byl odvezen do koncentračního tábora a i když ho Němci po čase propustili a rodina utekla do Prahy, věci se k lepšímu neměnily. Weinsteinovi zůstali uvěznění v Protektorátu, protože všechny pokusy o emigraci vyšly naprázdno. V Praze, kde paradoxně zrovna v této době aktivity sionistických hnutí nabraly na razanci, se Karči opět zapojil do činnosti Tchelet Lavan. Prošel pak Terezínem a v říjnu 1944 také Osvětimí, ale posléze byl odeslán na práci do zbrojovky poblíž Lipska a to mu zřejmě zachránilo život – odtud pak jeho cesta vedla nazpět do Čech: šťastnou náhodou se mu během dalšího transportu podařilo utéct německým dozorcům. Karči patřil k těm nemnoha šťastlivcům, kterým Němci rodinu nevyhubili: v Praze se sešel se sestrou i s rodiči. Postupně mu ale začalo vadit směřování československé společnosti, ve které vzrůstal nekritický obdiv

35 Nekrolog Uriho Munka zveřejněný v oběžníku vydávaném v kibucu Ha-Chotrim „Vox populi“ č. 216, prosinec 2006. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

36 Nekrolog Uriho Munka zveřejněný v oběžníku vydávaném v kibucu Ha-Chotrim „Vox populi“ č. 216, prosinec 2006. Předmětný text z hebrejštiny přeložil Jiří Pokorný.

k Sovětskému svazu a ke komunismu, takže urychleně absolvoval přeškolovací kurz a spolu s dalšími zájemci pak v březnu 1949 odjel do kibucu Ha-Chotrim. Zbytek rodiny zůstal v Čechách.³⁷

Jistě bychom mezi obyvateli Izraele našli celou řadu dalších zástupců ze sudetských oblastí severních Čech a Čechoslováků vůbec. Z výše napsaného je evidentní, že ostudu svému původnímu domovu rozhodně neudělali, stejně jako byli skvělými reprezentanty hnutí, ve kterých byli formováni. Téměř se zdá, jako by tvořili nějaký zásobník lidí zvláště schopných a nadaných, výrazných osobností, které se v Zemi izraelské dokázaly prosadit. Jako garanti a nositelé hluboké historické přeměny, ke které došlo v životě hebrejského národa, představovali jakýsi sociogenetický rezervoár, který měl na mysli Theodor Herzl³⁸, když si v roce 1897 na prvním sionistickém kongresu v Basileji, kde se slova o židovské národní domovině objevila poprvé, napsal do deníku:

„Založil jsem v Basileji židovský stát. Kdybych to dnes řekl nahlas, celý svět by se mi vysmál. Ale možná že za pět, určitě však za padesát let bude celému světu jasné, že jsem měl pravdu.“

Aby se tato zjevná pravda mohla stát skutečností, musely nastoupit celé řady odhodlaných mladých mužů a žen a přinést dnes už těžko představitelné oběti. Právě oni se postarali, aby došlo k naplnění dávného proroctví, které k nám promlouvá těmito slovy:

„Neboj se, já jsem s tebou. Od východu přivedu tvé potomky, od západu tě shromáždím. Severu řeknu: „Propust' je!“ a jihu: „Nedrž je!“ Přiveď mé syny zdaleka, mé dcery ze světových stran, všechny, kdo nesou jméno mé, ty, jež jsem stvořil k slávě své, ty, jež jsem udělal a zformoval.“
(Izaiáš 43, 5–7)

Mladí českoslovenští sionisté se připojili k lidu Izraele, který se navracel domů z celého světa. Měli bychom na ně myslet s hrdostí, protože izraelský stát byl obnoven i jejich zásluhou.

37 Informace čerpány z dokumentů uložených v archivu kibucu Ha-Chotrim. Přepis nahrávky rozhovoru s Danem Weinsteinem pořízené 6. 8. 1986.

38 Theodor Herzl (1860–1904); rakouskouherský židovský novinář, zakladatel sionismu jako politického směru, který prosazoval ustavení židovského státu.

Poděkování:

Na závěr se sluší poděkovat všem, kteří mně v těchto složitých časech, v době koronavirové pandemie, pomáhali. Vezmu to abecedně a budu doufat, že jsem na nikoho nezapomněla. Děkuji tedy:

Marku Bártovi z Prahy za grafické zpracování stati

archiváře kibucu Dorot **Irit Bdolach** za spolupráci a nekonečné dohledávání podrobností o členech skupiny Merec

Handě Drori z kibucu Ha-Chotrim rovněž za veškerou spolupráci, podporu a zprostředkování návštěvy v archivu kibucu

Šimšonu Gelobterovi z Jeruzaléma, bratrovi zavražděného Gideona Gelobtera, za průběžné konzultace a za dokumentaci

Tamar Geva z kibucu Ma'ajan Cvi za poskytnutí materiálů o jejím příbuzném Chajimu Bonhardim a za jízdu napříč Izraelem kvůli tomu, aby pořídila několik fotografií důležitých pro úspěšné dokončení práce v době, kdy jsem je pořídit nemohla

manželům **Evě** a **Ludvíkovi Jakubovičovým** z Giv'atajim za překlady z hebrejštiny a vyhledání doplňujících informací

Antonínu Kurovcovi, správci Sbírky orální historie „Rozhovory s pamětníky“ z oddělení Dokumentace šoa Židovského muzea v Praze za pomoc při pátrání po dokumentech

Tomáši Novotnému – Čáryfukovi ze Vtelna, krajskému zpravodaji Kmene dospělých pro Ústecký kraj, který stál na začátku celé této práce a po celou dobu mě při psaní povzbuzoval

Jiřímu Pokornému z Prahy za překlady z hebrejštiny a konzultace týkající se odborné terminologie

Hance Sternlichtové z Kirjat Gat za překlady z němčiny a hebrejštiny a za konzultace týkající se izraelských reálií

Šakalí smečce z Holic za technickou spolupráci a za překlady z angličtiny

archivářkám kibucu Ha-Chotrim **Míře Turner** a **Ya'el Bar-Šešet** za pomoc s vyhledáním příslušných textů a fotografií

Dorit Vidar a její sestře **Daně Kindler** za spolupráci, za zprostředkování rozhovoru se Šimšonem Gelobterem a také za cesty do Jeruzaléma pro materiály v době, kdy svět dohnala koronavirová krize a cestování nebylo možné